

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nikoblikaudit@inbox.ru

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу Міжнародний технологічний університет "Миколаївська політехніка"

ВИДІЛЕННЯ В ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТОЇ СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТА СФЕРИ ПІДСИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ

ISOLATION IN THE FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF STRATEGIC CONTROL OF THE REGIONAL STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE SUBJECT OF ECONOMIC MONITORING SUBSYSTEM SPHERE

В статті доведено, управління включає у себе чотири самостійні взаємопов'язані функції – планування, облік, моніторинг та регулювання. Виключення із циклу управління будь-якої з цих функцій робить управління неможливим або, принаймні, неефективним. Обґрунтовано, будь-яку із функцій управління можливо назвати підсистемою функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта сфери, а відповідно, правомірним виступає виділення в функціонально розвинутої системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта сфери підсистеми моніторингу.

В статье доказано, управление включает в себя четыре самостоятельных взаимосвязанные функции – планирование, учёт, мониторинг и регулирование. Исключение из цикла управления любой из этих функций делает управление невозможным или неэффективным. Обосновано, любую из функций управления можно назвать подсистемой функционально развитой системы стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъекта сферы, правоммерным выступает выделение в функционально развитой системе стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъекта сферы функции мониторинга.

It is proved, management includes four independent interconnected functions – planning, accounting, monitoring and regulation. Exclusion from the control loop any of these features makes it impossible or ineffective management. Substantiated any of the control functions can be called a subsystem functional development of the system of strategic control of the regional structure and territorial organization of the scope of the subject, lawful acts selection in the functional development of the system of strategic control of the regional structure and territorial organization of the subject of the monitoring function scope.

Ключові слова: виділення, економічний моніторинг, підсистема, регіональна структура, стратегічне регулювання, суб'єкт сфери, територіальна організація, функціонально розвинута система

Ключевые слова: выделение, подсистема, региональная структура, стратегическое регулирование, субъект сферы, территориальная организация, функционально развитая система, экономический мониторинг

Keywords: selection, subsystem, regional structure, strategic adjustment, the scope of the subject, the territorial organization of functional development system, economic monitoring

ВСТУП

Українська наука управління стрімко розвивається. У порівняно короткі строки було створено крупні науково-дослідницькі центри, які займаються дослідженням теоретичних і прикладних питань управління, сформовано кадри вчених, які працюють над різними проблемами науки

управління, поставлено значні за величиною виробничо-економічні експерименти. Про успіхи управління свідчить також той факт, що було опубліковано значну кількість робіт, присвячених різноманітним аспектам системи управління, ін.

Розгляд опублікованих робіт таких вчених-авторів, як: К. Боумен [1], Д. Джоббер [2],

Х.Т. Джонсон [3], П. Друкер [4], Ф. Котлер, Г. Армстронг [5], М. Мак-Дональд [6], Д. Хассі [7], Рам Чаран, Джеффри Колвін [8], Дж. А. Штайнер [9] і інших, надає підґрунтя стверджувати, що управління як наука на сучасному етапі являє собою симбіоз декількох основних напрямків.

Заслужує на увагу той факт, що погляди більшості фахівців про основні положення науки управління суб'єктами господарської діяльності та оцінка її місця серед інших наук збігаються. Більшість вказує на необхідність і закономірність існування самостійного розділу – теорії системи управління, тому що в самому управлінні наявні загальні методологічні проблеми, які не доцільно розглядати в межах окремих напрямків розвитку науки управління.

Найбільш повно сутність управління може бути розкрито через його функції. На жаль, тлумачення самого поняття «функція управління» і визначення поняття «управління», що зустрічаються в літературі, різні і інше.

На наш погляд, більш вірно розглядає зміст функцій системи управління О. Лесюк та А. Устенко, які під ними мають на увазі не тільки особливий вид управлінської діяльності, результат процесу поділу праці та спеціалізації в управлінні, але і певну ділянку системи управління, що відрізняється цілковитою самостійністю. «Функції управління, - пишуть автори, - особливі види діяльності, що відображають напрями або стадії цілеспрямованого впливу на зв'язки і відносини між людьми в процесі виробництва» [10, с.856].

Значно різняться погляди авторів – провідних вітчизняних та іноземних вчених при визначенні кількісно-якісного складу функцій управління і інше.

Так, колектив таких економістів-дослідників як: М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі у своїй фундаментальній праці виділяють наступні функції управління: планування, організація, мотивація і контроль [11, с.253].

В.В. Сопко та В.П. Завгородній серед функцій системи управління виділяють такі угруповання: бухгалтерський облік, контроль і аналіз [12, с.4].

А представники наукової школи – Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська – переконані у тому факті, що до функцій управління, окрім обліку, відносяться також планування, аналіз та контроль [13, с. 21], ін.

Деякі автори схильні виділяти в управлінні виробничо-господарською діяльністю і значно більшу кількість функцій. Наприклад, група російських вчених-науковців В.Е. Керімов, О.О. Єпіфанов, П.В. Селіванов, М.С. Крятов наголошують на тому, що «до основних функцій управління виробництвом належать: організація, нормування, планування, координація, мотивація, облік, контроль, аналіз і регулювання» [14, с. 22]. А в своїй наступній роботі пишуть: «управління комерційно-збутовою діяльністю здійснюється за допомогою функцій, які умовно можливо об'єднати в чотири групи: функції аналізу, прогнозування та планування; функції організації; функції обліку і контролю; функції регулювання та стимулювання» [15, с.18].

Не переслідуючи мети вичерпного розгляду точок зору на функціональний склад управління з критичних позицій, зробимо обмеження на констатації найбільш принципів моментів: все ще допускають змішування функцій керуючої підсистеми та такої, якою керують, внаслідок чого відносять до функцій управління такі, що не виступають ними; обмежуються, як правило, тільки простим переліченням функцій управління або надають при цьому загальну характеристику їх сутності; мають місце випадки, коли по-різному визначають зміст одних і тих самих функцій управління, хоча зрозуміло, що для характеристики сутності тієї або іншої функції управління необхідним виступає єдине визначення; нерідко в число функцій управління включають організацію, хоча, на наш погляд, організація являє собою не що інше, як специфічні компоненти підсистеми, якою керують, що перебувають у певної взаємодії, внаслідок чого організація сама відчуває необхідність в управлінні; навряд чи можна визнати правомірним і включення до складу управлінських функцій стимулювання, які належать до методів управління, за допомогою яких забезпечується оптимальна взаємодія різних частин підсистеми, якою керують; при виділенні серед управлінських функцій контролю розглядають його на одному рівні з іншими функціями, не відрізняючи, що контроль є функцією, яка об'єднує в собі інші - облік, аналіз.

МЕТА РОБОТИ полягає в подальшого розвитку концепції, система управління включає у себе чотири самостійні взаємопов'язані функції – планування, облік, моніторинг та регулювання. Виділено в системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта сфери функцію моніторингу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою даної наукової публікації виступає діалектичний метод і основні положення теорії системи управління. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик системи управління); *метод економіко-математичного моделювання* (при розробці моделей: взаємозв'язків підсистем в процесі системи управління); *графічний* (при побудові: схеми взаємозв'язків підсистем системи управління) багато іншого.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільш правильним виступає підхід до визначення складу функцій системи управління, який ґрунтується на дослідженні управління в єдності двох його органічних сторін: сутності управління, для якої характерна, спільність, універсальність управлінської діяльності, яка впливає із єдності законів процесів управління в різних об'єктах управління, і змісту управління, для якого характерна специфічність управління, яка виходить із конкретності законів розвитку того або іншого об'єкту управління.

Спираючись на тезис даного висловлювання, в системі управління можна виділити 4 (чотири) функції: планування, облік, моніторинг та регулювання.

Кожна із функцій у процесі подальшого поділу і спеціалізації управлінської праці може бути диференційована на ряд складових. Наприклад, у підсистемі планування можуть бути виділені прогнозування, перспективне планування, поточне планування, оперативне планування тощо. О. А. Хитрова досить правильно зазначає, «на практиці застосовується стратегічне, короткострокове, а також оперативне планування» [16, с. 72]. Підсистема обліку може бути диференційована на оперативний облік, бухгалтерський облік, управлінський облік, податковий облік і багато інших.

Щодо функції управління *планування*, дуже цікавим виступає погляд У. С. Расулової, яка вважає, що «... коли критерієм ефективності планування є тільки виконання та перевиконання плану, виникає реальна загроза того, що процес планування взагалі втратить сенс через те, що планові показники будуть свідомо занижуватися» [17, с. 29]. А згідно із точкою зору іноземного фахівця Пітера Лоранжа, «... процес планування виступає інструментом, який допомагає в прийнятті управлінських рішень. Його завдання – забезпечити нововведення і зміни в організації у достатній ступені» [18, р. 2].

Основне завдання *обліку* виступає у відображенні процесів, що фактично відбуваються, і контролю за виконанням плану виробничо-господарської діяльності в цілому, в кожній його частині і за кожний відрізок часу. Забезпечуючи постійний збір інформації про фактичний розвиток виробничо-господарських процесів, її класифікацію і узагальнення, облік тим самим створює можливість виявлення різного роду відхилень від запланованих напрямків та параметрів розвитку. У цій якості облік виступає як база моніторингу, регулювання і забезпечення діяльності об'єктів, якими керують.

Наступна важлива функція управління – *моніторинг*. Отримання облікової інформації не ідентично отриманню знань про виробничо-господарські процеси, що відбуваються. Знання, розуміння процесів, що відбуваються, може бути досягнуто тільки в результаті усвідомлення інформації за допомогою моніторингу отриманих даних. Моніторинг дозволяє надати кількісну та якісну оцінку змін у процесах розвитку об'єктів, якими керують, відносно завданих параметрів

виявити закономірності розвитку об'єктів, якими керують, виявити втрати, причини їх виникнення. У цьому зв'язку моніторинг виступає базою розробки управлінських рішень, ін.

Регулювання включає у собі вироблення і прийняття управлінських рішень. Дослідженням функції регулювання займається спеціальна наукова дисципліна (в межах науки про систему управління) – теорія прийняття управлінських рішень. Цей розділ науки про систему управління почав створюватися вже давно, на початку п'ятдесятих років минулого сторіччя і ін.

Найбільш активна частина функції регулювання – реалізація прийнятих рішень – ключова ланка системи управління. Головна задача функції регулювання виступає в тому, щоб усунути вплив небажаних факторів на процеси розвитку об'єктів, якими керують і в різноманітних ситуаціях утримувати параметри розвитку процесів у завданих або оптимальних межах.

Функція регулювання здійснюється на базі економічного моніторингу і полягає в прийнятті рішень із коректування планів, удосконалення обліку, проведення технічних, економічних і організаційних заходів, які сприяють усуненню виявлених відхилень та оптимізації процесу, яким керують. У реальних умовах діяльності підприємств одна частина рішень реалізується у функціональних підрозділах, інша – в лінійних, де здійснюється безпосередній вплив на сам процес. Правильне рішення, яке приймається в тій або іншій ситуації, передбачає всебічне врахування таких, якими керують (залежних від приймаючого рішення), і таких, якими не керують (на які приймаючий рішення вплинути не може), факторів підвищення та обмежень.

Основні функції системи управління щільно взаємопов'язані і в сукупності організують процес управління із замкненим контуром. У контурі виділяються керуючі впливи, спрямовані від керуючої частини на об'єкт, і зворотний зв'язок, що здійснюється від об'єкта до керуючої частини (рис. 1).

Формально взаємозв'язок функцій у процесі системи управління може бути представлений у вигляді графу $f S, w$, де $S = \{P, O, M, P, Q\}$, а система зв'язків визначається безліччю пар, в яких перший елемент методу виступає інформатором, а другий – інформантом, визначається формулою (1):

$$w = \{\langle P, Q \rangle; \langle Q, O \rangle; \langle P, M \rangle; \langle O, M \rangle; \langle M, P \rangle; \langle P, P \rangle; \langle P, Q \rangle\}. \quad (1)$$

Наведена схема формує розуміння загальних принципів управління, внаслідок чого вона інваріантна по відношенню до найрізноманітніших процесів управління. Однак, потрібно мати на увазі, що в реальних умовах взаємозв'язки функцій дещо складніші. Наприклад, інформаційні дані моніторингу можуть бути використані для виконання функції

перспективного планування – в цьому випадку виникає взаємозв'язок функцій M, P . До того ж, між функціями управління існують ще методологічні зв'язки: методологія обліку залежить від методології планування; методологія моніторингу – від методології планування та обліку.

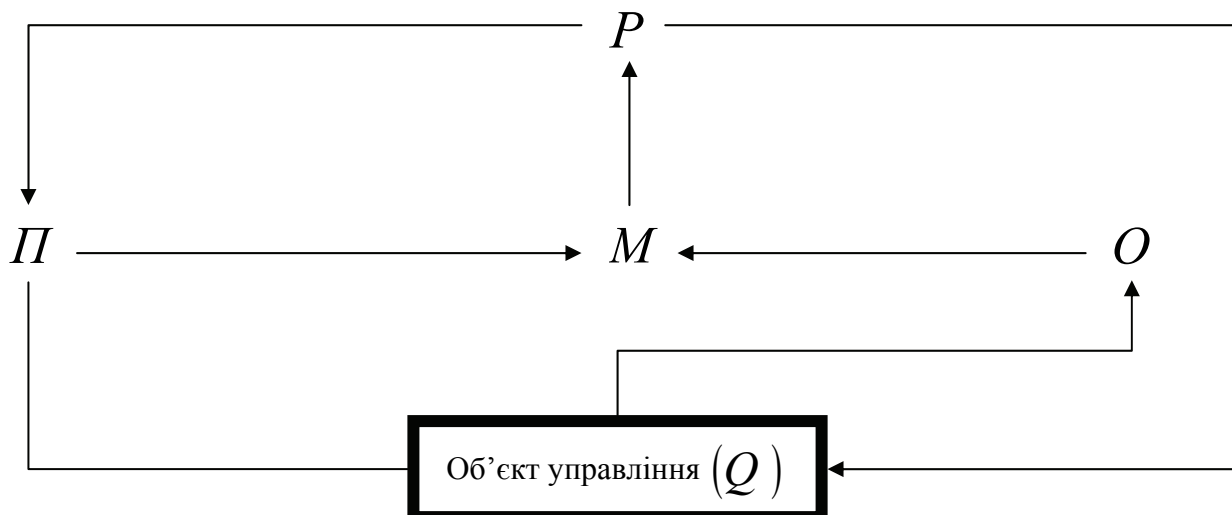

Рис. 1. Схема взаємозв'язків функцій управління:

П - планування; О - облік; М - моніторинг; Р - регулювання

ВИСНОВКИ

Управління включає у себе чотири самостійні взаємопов'язані функції – планування, облік, моніторинг та регулювання. Виключення із циклу управління будь-якої з цих функцій робить управління неможливим або неефективним. Тому, з точки зору кібернетики, будь-яку із функцій управління можливо назвати підсистемою функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта сфери, правомірним виступає виділення в функціонально розвинутої системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта сфери підсистеми моніторингу та таке ін.

Список використаних джерел

1. Боумен, К. Стратегия на практике / К. Боумен. – Санкт-Петербург: Питер, 2003. – 251 с.
2. Джоббер, Д. Принципы и практика маркетинга: учебное пособие / Д. Джоббер; [пер. с англ.]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.
3. Thomas, Johnson H. Relevance Regained / Johnson H. Thomas // The Free Press. – New York: The Free Press, 1992. – P. 22.
4. Drucker, P. Planning for Uncertainty / Peter Drucker // The Wall Street Journal, 22 July 1992.
5. Котлер, Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг; [9-е издание; пер. с англ.]. – Москва: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 1200с.
6. Мак-Дональд, М. Стратегическое планирование маркетинга / М. Мак-Дональд. – Санкт-Петербург: Издательство «Питер», 2000. – 320 с.
7. Хасси, Д. Стратегия и планирование / Д. Хасси; [перевод с английского под редакцией Л.А. Трофимовой]. – СПб.: Питер, 2001. – 384 с.
8. Charan, R. Why CEO's Fail / Ram Charan, Geoffrey Colvin // Fortune. – 21 June 1999. – P. 31-40.
9. Steiner, George A. Management Policy and Strategy / George A. Steiner, John B. Miner. – New

York: Macmillan, 1977. – 158 p.

10. Економічна енциклопедія: у 3-ох томах / [редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.

11. Мескон, М. Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [перевод с английского]. – Москва: Дело, 2000. – 704 с.

12. Сопко, В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – Київ: КНЕУ, 2004. – 412 с.

13. Бутинець, Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» ВНЗ / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; [за редакцією Ф.Ф. Бутинець; 4-е видання, доповнене і перероблене]. – Житомир: ПП «Рута», 2005. – 528 с.

14. Керимов, В.Э. Управленческий учёт производственной деятельности: учебное пособие / В. Э. Керимов, А. А. Епифанов, П. В. Селиванов, М. С. Крятов; [под ред. В.Э. Керимова]. – М.: Издательство «Экзамен», 2002. – 160с.

15. Керимов, В. Э. Управленческий учёт коммерческо-сбытовой деятельности: учебное пособие / В. Э. Керимов, П. В. Селиванов и др.; [под редакцией В. Э. Керимова]. – Москва: Издательство «Экзамен», 2003. – 128 с.

16. Хитрова, О. А. Бізнес-план як один з видів стратегічного планування / О. А. Хитрова // Україна наукова: матеріали другої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. – Київ, 2006. – У 2-х ч. – Ч. 2. – С. 72-73.

17. Расулова, У. С. Ефективність оперативного планування торговельних підприємств Донецького регіону / У. С. Расулова // Україна наукова: матеріали другої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. – Київ, 2006. – У 2-х ч. – Ч.2. – С. 29-31.

18. Lorange, P. Corporate Planning: An Executive Viewpoint / Peter Lorange. – N. J.: Prentice-Hall, 1980. – 2 p.